

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

1956-yil 4-yanvardan chiqqan boshlagan

ADABIY-BADIIY, MA'NAVIIY-MA'RIFIY, IJTIMOIIY GAZETA

2021-yil 30-aprel / № 18 (4625)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ҚАРОРИ

ХАЛҚАРО ЗАРДЎЗЛИК ВА ЗАРГАРЛИК ФЕСТИВАЛИНИ ЎТКАЗИШ ТЎҒРИСИДА

Халқ амалий санъатининг зардўзлик ва заргарлик анъаналарини ривожлантириш, уларнинг ноёб намуналарини тарғиб этиш, шунингдек, ушбу йўналишларда ўзаро тажриба алмашиш орқали халқлар ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик ришталарини янада мустаҳкамлаш, маданий-гуманитар алоқаларни кучайтириш, авлоддан-авлодга ўтиб келаётган касбий анъаналар ва хунармандчилик мактабларини сақлаш ва қайта тиклаш ҳамда минтақанинг туризм салоҳиятини янада ошириш мақсадида:

1. 2022 йилдан бошлаб ҳар икки йилда май ойида Бухоро шаҳрида Халқаро зардўзлик ва заргарлик фестивали (кейинги ўринларда – Фестиваль) ҳамда унинг доирасида илмий-амалий конференция, кўрик-танлов, тақдирот ва кўргазмалар, театрлашган концерт-томоша дастурлари, маданий-маърифий ва тарғибот-ташвиқот тадбирлари ўтказилсин. Бунда:

2022 йилда Фестиваль 21–25 май кунлари ва унинг доирасида “Анъанавий зардўзлик ва заргарлик санъатини ривожлантириш истиқболлари” мавзусида илмий-амалий конференция ташкил этилсин;

Фестивалга уйғун ҳолда Тошкент шаҳрида хорижий мамлакатларнинг заргарлик тармоғи вакиллари, хорижий инвесторлар, экспертлар ва мутахассисларни жалб этган ҳолда “Uzbek Jewellery Fair” заргарлик саноатининг замонавий асбоб-ускуналари, технологиялари ва буюмларининг илмий халқаро кўргазма-савдоси ўтказилсин.

2. Қуйидагилар Фестивалнинг асосий вазифалари этиб белгилансин:

илмий хунармандчиликнинг зардўзлик ва заргарлик соҳасида фаолият юритаётган ва

соҳа ривожига улкан ҳисса қўшаётган тажрибали, истеъдодли хунармандларни аниқлаш, маънавий ва моддий рағбатлантириш, унинг ноёб ва йўқолиб бораётган намуналарини сақлаш, қайта тиклаш;

худудларда зардўзлик ва заргарликни жадал ривожлантириш, илгор тажрибаларни оммалаштириш, ёшларга ўргатиш, янги иш ўринлари яратиш;

зардўзлик ва заргарлик намуналарини миллий бренд сифатида халқаро миқёсга олиб чиқиш, халқимизнинг миллий маданияти анъаналарини намойиш этиш орқали сайёҳларни жалб қилиш, Фестивални жаҳон миқёсида кенг танитиш ва тарғибот-ташвиқот ишларини олиб бориш;

зардўзлик ва заргарлик намуналарининг кенг тақдироти, ҳар бир худуднинг тарихи, ҳаёт тарзи, хунармандчилик мактаби анъаналарини акс эттирувчи хунармандлар шаҳарчалари макетлари, уй-рўзгор буюмлари, хунарманд-дизайнерлар яратган маҳсулотлар кўргазмаларини ўтказиш;

халқ сайиллари, фольклор ва дорбозлик жамоалари, аскиячи ва қизқичларнинг театрлашган томошалари, санъат вакилларининг концерт дастурларини ҳамда уста-хунармандлар томонидан маҳорат дарслари, рассомлар хисбони, экскурсия маршрутларини ташкил этиш.

3. Халқаро зардўзлик ва заргарлик фестивалига тайёргарлик кўриши ва уни ўтказиш бўйича ташкилий қўмитга (кейинги ўринларда – Ташкилий қўмитга) таркиби иловага мувофиқ тасдиқлансин.

Ташкилий қўмитгага (А.Н.Арипов):

Фестивални юқори ва бадий савияда ўтказиш, белгиланган вазифаларни ўз вақтида ва сифатли бажариш, бу борада масъул вазирлик, идора ва ташкилотлар фаолиятини мувофиқлаштириш;

Фестиваль совриндорларига топширилган диплом ва сертификатлар намуналарини тайёрлаш ҳамда тасдиқлаш;

Фестивални ташкил этиш ва ўтказиш билан боғлиқ бошқа масалаларни ҳал этиш вазифалари юклансин.

4. Белгилансинки, Фестивалга тайёргарлик кўриши ва уни ўтказиш билан боғлиқ харажатлар Ташкилий қўмитга томонидан ишлаб чиқилган ва белгиланган тартибда тасдиқланган смета асосида қуйидаги тартибда:

Фестивалга тайёргарлик кўриши билан боғлиқ барча харажатлар Бухоро вилояти маҳаллий бюджетининг қўшимча манбалари, юридик ва жисмоний шахсларнинг хомийлик хайриялари ҳамда қонунийлик ҳужжатлари билан таққиланмаган бошқа манбалар ҳисобидан;

Фестивални ўтказиш билан боғлиқ харажатларнинг 50 фоизи – Вазирлар Маҳкамасининг захира жамғармаси маблағлари ҳисобидан, 50 фоизи – Бухоро вилояти маҳаллий бюджетининг қўшимча манбалари, юридик ва жисмоний шахсларнинг хомийлик хайриялари ҳамда қонунийлик ҳужжатлари билан таққиланмаган бошқа манбалар ҳисобидан қоланади.

5. Бухоро вилояти ҳокимлиги (Б.К.Зарипов) Туризм ва спорт вазирлиги (А.А.Абдуҳақимов), Савдо-саноат палатаси (А.И.Икрамов), “Ўзбекзаргарсаноати” уюшмаси (Д.Н.Саматов), “Хунарманд” уюшмаси (У.Т.Абдуллаев)

билан биргаликда уч ой муддатда Фестивални ўтказиш тартиби тўғрисидаги низомни ҳамда 2022 йилда уни ўтказиш бўйича “Йўл харитаси”ни ишлаб чиқсин ва тасдиқлаш учун Вазирлар Маҳкамасига киритсин.

6. Ташки ишлар вазирлиги (А.Х.Камиллов) хорижий давлатлардан зардўзлик ва заргарлик фаолияти билан шуғулланувчи ташкилотлар, маҳоратли хунармандлар, амалий санъат усталари, соҳа олимлари ҳамда мутахассислари, фахрий меҳмонларни Фестивалга таклиф этишда ташкилотчиларга амалий ёрдам кўрсатсин;

Савдо-саноат палатаси, “Хунарманд” уюшмаси ва “Ўзбекзаргарсаноати” уюшмасининг виза талабномаларига биноан Фестивалнинг хорижий иштирокчилари учун кириш визалари консуллик йўғимлари ва ҳақиқий харажатларнинг ўрнини қоплаш ҳисобидан йўғимлар ундирилмасдан расмийлаштирилишини таъминласин.

7. Маданият вазирлиги (О.А.Назарбеков) Савдо-саноат палатаси (А.И.Икрамов), “Хунарманд” уюшмаси (У.Т.Абдуллаев), “Ўзбекзаргарсаноати” уюшмаси (Д.Н.Саматов) ва Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси (С.С.Саидов) билан биргаликда Фестивалнинг тантанали очилиш маросимини ҳар томонлама пухта ва бадий жиҳатдан бетақроқ усулда тайёрлаш учун юқсак профессионал маҳорат ва тажрибага эга бўлган сценарийнавис ва режиссёрлар, ёзувчи ва шoirлар, хунармандлар, сахналаштирувчи рассомлар, истеъдодли санъаткорларнинг кенг жалб этилишини таъминласин.

(Давоми 2-саҳифада)

Ботир Зокиров таваллудинини 85 йиллиги

БОТИР ЗОКИРОВНИНГ
«РАЪНО»СИ

Тошканинг манзилу маъноси гўзал,
Олам чиройига даъвоси гўзал.
Эсдан чиқиб кетди қанча қўшиқлар,
Ботир Зокировнинг “Раъно”си гўзал.

Келиб кетди қанча куйично хофиз,
Бирлари нонсиз бирлари номсиз.
Бир дардди, бир мунгли овози қолди,
Ботир Зокировнинг “Раъно”си қолди.

Севгининг суманбўйи ҳаёлим бу?
Ёрнинг фироғи ё висолим бу?
Қўшиқда аҳд ила паймони қолди,
Ботир Зокировнинг армони қолди.

Насли Оврупоми, хинди ё фаранг,
Энди бу нағмаю созларга қаранг.
Шулар ҳам ўзбекнинг лолаларими,
“Тошкент проғи”нинг болаларими?

Айём шамоллари елаверадди,
Бир нола бағримни тилаверадди.
“Раъно”ни соғиниб, “Раъно”ни сўраб,
“Раъно”ни эшитгим келаверадди.

Ел бўлиб келгандим – дил бўлиб кетгум,
Ёмғирдай келгандим – сел бўлиб кетгум.
Бошимда сеvgининг савдоси гўзал,
Ботир Зокировнинг “Раъно”си гўзал!

Сирожиддин САЙИД,
Ўзбекистон халқ шоири

ИСТЕЪДОДЛАРГА РАҒБАТ

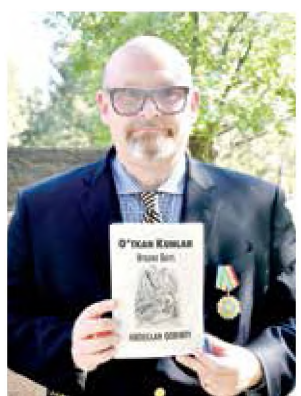
Самарқанд шаҳрида Республика ёш ижодкорларининг “Истеъдод мактаби” танлови ҳудудий босқичи ўтказилди. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ҳамда вилоят ҳокимлиги ҳамкорлигида ташкил этилган икки кунлик тадбирда ўн саккиз ёшдан ўлтмиз беш ёшгача бўлган жеззах ва самарқандлик ишғирма нафар ёш ижодкор беш йўналиш бўйича беллашди.

Тадбирда Ёзувчилар уюшмаси раиси, Ўзбекистон халқ шоири С.Сайид ва Ўзбекистон халқ шоири М.Тоир иштирок этди. Уюшма аъзолари О.Бекмуродова, М.Абдусамад, Н.Чори, М.Зоҳидова, Ж.Сувонова назм, наср, публицистика, болалар ижодиёти, таржимонлик йўналишлари бўйича маҳорат дарсларини ўтишди. Ёш ижодкорлардан И.Ҳасанов, У.Қодиров, А.Жаҳонов, Н.Исаева назм, И.Бекмуродова, С.Одилова наср, Ҳ.Мукторова таржима, С.Баходирова публицистика йўналиши бўйича фаол иштирок этди. Маҳорат дарсларидан сўнг Регистон майдонида ҳудудий семинар катнашчилари иштирокида мушоира ташкил этилди.

Тадбир якунида ўн саккиз нафар самарқандлик ижодкор Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасига қабул қилинди ва семинар иштирокчиларига сертификат ҳамда эсдалик совғалари топширилди. Саралаш давомида ижоди юқори баҳоланган ёшларнинг асарлари жамланиб, Ёзувчилар уюшмаси томонидан “Биринчи китобим” лойиҳаси доирасида чоп этилади.

«ЎТКАН КУНЛАР»НИНГ БУГУНГИ КУНЛАРИ

27 апрель куни Абдулла Қодирийнинг “Ўткан кунлар” романини инглиз тилига таржимаси қилган АҚШлик маданиятшунос ҳамда таржимон Марк Эдуард Риз Ўзбекистонга таширф буюриб, Адиблар хисбонида бўлиб ўтган китоб таққимотида иштирок этди.

Меҳмон дастлаб адиб уй-музейини томоша қилди, ёзувчи номи билан ағалувчи ижод мактаби жамоаси билан учрашди. Сўнг Абдулла Қодирий мемориал музейи комплекси ҳамда “Турон” ахборот-кутубхона маркази билан танишди.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси Сирожиддин Сайид, таниқли ёзувчи-шоирлар, адабиётшунос олимлар, соҳа мутахассислари ҳамда жамоатчилик вакиллари қатнашган тадбирда АҚШлик мутаржимнинг таржимонлик салоҳияти ва муваффақияти ҳақида илиқ фикрлар билдирилди.

— Таржимон асар таржимасига 15 йилдан ортиқ вақт сарфлаган, — деди адабиётшунос Гулноза Одилова. — Инглизчага “Bygone days” деб таржима қилинган роман 660 саҳифадан иборат бўлиб, унда ўзбек халқининг маданияти, анъаналари ва урф-одатларининг ўзига хос жиҳатлари батафсил изохлар билан берилган. Мухими, ҳаё, андиша, ор-номус сингари ўзга тилда тушунтириб бериш мушкул бўлган халқимизгагина хос миллий қадриятлар ва фазилатлар ҳам таржима жараёнида алоҳида эътиборга олинган.

Тақдиротда сўзга чиққан Марк Эдуард Риз кўрсатилган хурмат-эҳтиром учун алоҳида миннатдорлик билдириб экан, Абдулла Қодирийнинг “Меҳробдан чаён” романи таржимаси устида ҳам ишлаётганини айтиб ўтди. Тадбир сўнггида Марк Эдуард Ризга Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси фахрий аъзолигига қабул қилинганлиги муносабати билан аъзолик гувоҳномаси топширилди.

Фозил ФАРХОД

АДАБИЙ ДЎСТИК – АБАДИЙ ДЎСТИК

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси халқаро алоқалар ва бадий таржима бўлими бош мутахассиси, ёзувчи Рисолат Ҳайдарова Озарбайжон халқ ёзувчиси Анор билан “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газетаси учун махсус суҳбат уюштирди. Анор муаллим айни дамда Озарбайжон Ёзувчилар бирлиги раиси вазифасида ишлаб келади, шу билан бирга

Туркий тилли давлатлар Ёзувчилар бирлигини бошқаради.

Таҳририят мазкур суҳбатни уюштиришда ёрдам кўрсатгани учун Ўзбекистон Республикасининг Озарбайжондаги элчихонасига миннатдорлик билдиради.

ИЖОД САОДАТИ

— Бу йил Озарбайжонда Низомий Ганжавий таваллудининг 880 йиллиги, Ўзбекистонда эса Алишер Навоий таваллудининг 580 йиллиги юбилейлари кенг нишонланмоқда. Шу муносабат билан туркий тилли адабиёт ва озарбайжон адабиёти вакили сифатида Сизни ушбу кутлуг саналар билан табриқлаймиз. Икки буюк шоир анъаналари бугунги кунда қандай давом этипти, деб ўйлайсиз?

— Низомий Ганжавийнинг 880 йиллиги ва Алишер Навоийнинг 580 йиллиги нафақат қардош Озарбайжон ва Ўзбекистон, балки бутун туркий дунё, Шарқ ва жаҳон адабиёти миқёсидаги аҳамиятли саналар. Мен Сизнинг шу муносабат билан билдирган табриқингизни жоним билан қабул қиламан ва ўз навбатида қардош ўзбек халқини ҳам табриқлайман. Агар на телефон, на телеграф, интернет бўлмаган ўша қадим замонларда ҳам буюк Навоий буюк Низомийнинг ижоди билан яқиндан таниша олган экан, энг янги алоқа воситалари замони бўлган ҳозирги кунда халқларимиз бир-бирларининг адабиётини янада яқиндан, янада яхшироқ билишлари шарт. Бу борада маълум ишлар олиб бориляпти. Лекин бу ишлар янада изчил ва мунтазам бўлишини истардим.

— Бугунги глобаллашув шароитида маданият, жумладан, адабиётнинг миллий ўзига хослигини сақлаб қолишда зиёлиларнинг вазифалари нима? Қўринида?

— Зиёлиларнинг муҳим вазифаси, менингча, она тилларимизнинг софлигини сақлаш, уларни керак бўлса-бўлмаса қўллани-

лаётган янгича урфдаги ажнабий сўزلардан тозалашдан иборат. Биринчи навбатда она тили ёрдамида, албатта, аммо адабиёт ва санъатнинг бошқача шаклдаги воситалари ёрдамида ҳам биз миллий маданиятларимизнинг ўзига хос қирраларини сақлаб қолишимиз мумкин.

— Бугун жаҳон адабиётидаги тенденцияларни ўзлаштириш деган сўзлар тез-тез тилга олинапти. Бу адал-оқибат адабиётининг миллий қиёфаси ўзгаришига олиб келмайдими?

— Ўйлайманки, жаҳоннинг ҳам муштароқ, ҳам замонавий адабиётдаги энг сара асарлар билан танишиш миллий адабиётнинг қиёфасини ўзгартиришга сабаб бўлолмайди. Фақат бу танишув кўр-кўрона эргашшига, тақдирчиликка айланиб кетмаса бас. Айниқса, бу хориждаги замонавий “янги урф”даги адабиётга тегишли.

— Бугунги кунда Туркий тилли давлатлар кенгаши доирасидаги ҳамкорлик алоқалари кучайиб бормоқда. Бунинг адабиёт соҳасидаги ҳамкорликка таъсири нима? Қўринида?

— Мен кўп йиллар давомида туркий тилли давлатларнинг исталган шакл ва қўринишдаги ҳамкорлиги адабиётларимизнинг ўзаро бойишидан ташқари, маданият, фан, атамашунослик қаторида сиёсатда ҳам тутган ўрнимизнинг яқинлашувидаги хизмат қилиши керак, деб таъкидлаб келаман. Яъни биз мамлакатларимизнинг муаммоларини адабиёт орқали яхшироқ билиб оламиз.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҚАРОРИ

ХАЛҚАРО ЗАРДЎЗЛИК ВА ЗАРГАРЛИК ФЕСТИВАЛИНИ ЎТКАЗИШ ТЎҒРИСИДА

Давоми, бошланиши 1-саҳифада

8. Бухоро вилояти ҳокимлиги (Б.К.Зарипов):

а) Бухоро шаҳрида кенг қўламли ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ишлари амалга оширилишини, Фестиваль ўтказиладиган сахна майдонлари ҳамда жойларнинг талаб даражасида тайёрланишини;

б) Савдо-саноат палатаси, “Хунарманд” уюшмаси, “Ўзбекзаргарсаноати” уюшмаси, Туризм ва спорт вазирлиги, Маданият вазирлиги, Ташкилотлар агентлиги ва Ўзбекистон Бадний академияси билан биргаликда:

Фестиваль доирасида Бухоро шаҳридаги “Лаби ховуз” ансамбли майдонидан “Арк” кўргони худуди-гача бўлган ён-атрофда зардўзлик ва заргарлик санъатига оид турли кўргазмалар, хунармандчилик буюмлари, тасвирий ва амалий санъат асарлари, қадимий зардўзлик ҳамда заргарлик дастгоҳлари ва махсулотларини яратиш жараёни, хунармандчилик оид бадний, ҳужжатли фильмлар, китоблар, альбомлар, фотосуратлар намойиши, уларнинг со-туви ташкил этилишини;

Фестиваль дастури ишлаб чиқи-лишини ва унинг уч ой аввал туристик ташкилотларга тақдим эти-лишини, Интернет ва ижтимоий тармоқларда жойлаштирилишини;

Фестиваль доирасида миллий ли-бослар кўргазмалари чикишлари, те-атрлаштирилган томошалар, аския ва кизикчилар, фольклор ва дорбозлик

жамоаларининг томоша дастурлари намойиш этилишини;

Фестивалнинг туризм календарь режасига киритилишини ҳамда хо-рижий меҳмонлар ва сайёҳларнинг Фестивалга жалб қилинишини;

в) Туризм ва спорт вазирлиги, Савдо-саноат палатаси билан бирга-ликда Фестиваль катнашчилари ва меҳмонлар учун меҳмонхоналардан жой ажратилишини;

г) Маданият вазирлиги, Ташки ишлар вазирлиги, ЮНЕСКО ишлари бўйича миллий комиссия, “Хунар-манд” уюшмаси, “Ўзбекзаргарсаноати” уюшмаси билан биргаликда 2023 йил якунига қадар малакали мута-хассис ва халқаро экспертларни жалб этган ҳолда:

миллий хунармандчиликнинг зардўзлик ва заргарлик йўналишларини ЮНЕСКОнинг номоддий ма-даний мерос рўйхатига;

Бухоро шаҳрини ЮНЕСКОнинг Ижодкор шаҳарлар тармоғига киритиш бўйича ҳужжатлар тўплами тайёрланиши ва тавсия этилишини таъминласин.

9. “Uzbekistan Airways” акция-дорлик жамияти(И.Р.Махкамов) ва “Ўзбекистон темир йўллари” акци-ядорлик жамиятига (Х.Н. Хослов) Фестиваль катнашчиларини Сав-до-саноат палатаси, “Хунарманд”

уюшмаси ва “Ўзбекзаргарсаноати” уюшмаси буюртмаларига мувофиқ белгиланган тартибда авиа ва темир йўл чипталари билан таъминлаш тавсия этилсин.

10. Тошкент шаҳар ҳокимлиги (Ж.А.Артикходжаев) Фестивалга ташриф буюрувчи хорижий меҳмон-лар ва катнашчиларни қутиб олиш, жойлаштириш ва уларни Бухоро шаҳрига юборишни ташкил этсин.

11. Соғлиқни сақлаш вазирлиги (А.М.Хаджибаев):

Фестиваль ўтказиладиган жой-ларда тез тиббий ёрдам пунктларини ташкил этсин;

Фестиваль ўтказиладиган вақтда санитария нормалари, қодалари ва гигиена нормативларига қатъий риоя қилинишини назорат қилсин.

12. Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги (А.К.Кучимов), Ўзбеки-стон Миллий телерадиокомпания-си (А.Ж.Хаджаев), “Дунё” ахборот агентлиги (С.Л.Суяргов) ва бошқа оммавий ахборот воситалари Фести-валга тайёргарлик кўриши ва уни ўт-казиш бўйича амалга ошириладиган ишларни кенг ёритиб боришни таш-кил этсин.

13. Мазкур қарорнинг ижроси-ни назорат қилиш Ўзбекистон Рес-публикаси Бошвазирини А.Н.Арипов зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти Ш.МИРЗИЁЕВ

Тошкент шаҳри,
2021 йил 29 апрель

ИЖОДИЙ САБОҚЛАР

АДАБИЁТНИ ЎРГАНАМИЗ

Президентимиз томонидан шу йил 26 мартда “Маънавий-маърифий ишлар тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарор қабул қилинди. Ушбу қарор ижросини таъминлаш учун умумий ўрта таълим мактабларида ижодий-маданӣ ишлар бўйича тарғиботчи лавозими жорий этилди.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси томонидан Шайхон-тоҳур туманидаги 84-мактабга Қорақалпоғистон халқ шоири Рустам Мусурмон бириктирилди.

Яқинда шоир, таржимон ва журналист Рустам Мусурмоннинг мактабимиз ўқувчилари билан илк ижодий машғулот ўтказилди. Р.Мусурмон мактабимизда шеърят ва адабиётга қизиққан, ижодий қобилияти бор ўқувчилар билан яқиндан танишиб, суҳбатлашди. Ада-

биётдаги бугунги янгилıklar, сўз санъати, шеърят ва ижоднинг моҳияти мавзусида дарс ўтди. Машғулот да-вомида шоир ўзининг шеърятга қириб келиши, адабиёт ва китобхонликка мухаббати ҳамда устозлари ҳақидаги ибратли воқеаларни сўзлаб берди.

Азамат ЙЎЛДОШЕВ,
Шайхонтоҳур туманидаги 84-мактаб ўқувчиси

АДИБЛАР ХИЁБОНИДА

УМР – УЧИБ КЕТГАН ҚУШ

Адиблар хийбонида таниқли шоир Муҳаммад Юсуф таваллудининг 67 йиллигига бағишланган адабий-бадиий тадбир бўлиб ўтди.

– Муҳаммад Юсуфни халқи-миз чин дилдан севиб, ардоқлай-ди, – деди Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти ректори Иброҳим Юлдашев. – Уни Ватан куйчиси, истиқлол куйчиси деб ар-доқлаймиз. Унинг шеърлари чин маънода қанотли, парвози баланд шеърлардир.

Тадбирда бир гуруҳ ёшлар шоир каламига мансуб “Улуғимсан, Ва-таним” шеърини ифодали ўқиди.

Сўнг халқ ижодиёти факультети талабалари томонидан катта ашула ижро қилинди. Муҳаммад Юсуф-нинг қардош халқлар тилларига таржима қилинган шеърлари асо-сида институт ўқитувчилари томо-нидан беш тилда намойиш этилган мусиқий композиция эса, шоир мухлислари аудиторияси нақадар кенглигини кўрсатди. Катта ўқитув-чи Азамат Шарипов ҳамда доцент Мансур Маширов ижро этган “Қай-

да бор?”, “Умр нима?” кўшиқлари ҳам йиғилганларга мансуб бўлди.

– Муҳаммад Юсуф ҳаёти ва ижо-ди, шахсияти ҳақида мунаққиллар, мухлислар, санъаткорлар кўп илк гаплар айтишган, ёзилган, кино-тасмаларга олинган, – деди шоир талқинидаги Зайнаб образини ярат-ган Мафтуна Нурманова. – Ижро жараёнида амин бўлдими, хали у ҳақда яна кўп гаплар айтилади, ёзилади. Чунки у бунга муносиб, чинакам халқ шоиридир. Муҳаммад Юсуфнинг ўз ибораси билан айтган-да, “Умр нима – учиб кетган қуш...”, “Улса ўзи ўлар, сўзи ўлмайди, Ха-миша барҳаёт асл шоирлар...”.

ИСТЕЪДОДЛАРГА РАҒБАТ

Давоми, бошланиши 1-саҳифада

Шунингдек, Термиз шаҳрида ҳам Зомин семинари-нинг минтақавий саралаш босқичи бўлиб ўтди. Унда Сурхондарё вилоятидан ўн уч нафар ҳамда Қашқадарё вилоятидан ўн икки нафар ёш иштирок этди. Ушбу босқичда катнашган ёшларнинг аксарияти олий ўқув юртлири талабалари. Уларнинг шеър, хикоя ва бошқа жанрлардаги ижодий ишлариди ёшларнинг адабиёт йўлига жиддий тайёргарлик билан кириб келаётгани намоён бўлди. Айниқса, қашқадарёлик С.Абдужалилов, Д.Қурбонова, сурхондарёлик С.Эргашева, Ҳ.Малик ва бошқаларнинг чиқишлари ҳайбат томонидан ижодий баҳоланди.

Тадбир доирасида Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раисининг ўринбосари Б.Эргашев, шоир А.Азим ва адиб Н.Чорин ёшлар билан маҳорат дарслари ўтказишди.

Шухрат АЗИЗОВ

ТИЛ, СЎЗ ВА ИСМ ҲИКМАТИ

УНУТИЛМАС САБОҚ

1974 йилнинг кузи, эндигина мактабни битириб, туман газетасида ишлаётган кезларим эди. Бир сафар илгор ме-ханизатор ҳақида мақола ёзиш юзасидан топшириқ олдим. Шунга кўра, ишим-терим авжига чиққан далага бордим, механизаторни иш устида учрашиб суҳбатлашдим. Кейин шу асосда лавҳа ёздим.

Албатта, бу мен – бошловчи журналист учун катта ютуқ эди. Аммо қувончим узокка кўзилмади. Душанба кўни эр-талаб хонада ўтиргандим, эшик очилдию останада қахра-моним кўриди. У мен билан номигагина сўрашди-да:

– Хов, ука! – деди зардали оҳангда. – Мен отим Итол-мас эканлигини айтгандим, сен нега Етолмас деб ёздинг? Хўш, нимадан қурук қолар эканман?..

Олдимда турган газетага шоша-пиша кўз югуртирдим, исми ростданам Етолмас ёзилди. Уни ким, қачон ўзгар-тирганини билдирмай, тасодифан хонага қирган бўлим му-диринга илтижоли боқдим.

– Ха, тинчликми? – Бўлим мудир механизаторга юз-ланди. Унинг дардини эшитган, масалага ойдинлик кирит-ди. – Айб бу йигитда эмас, – деди менга кўз қирини ташлаб. – Аслида сизнинг исмингиз эскича ва ноқизиқ экан. Шу-нинг учун газетага қўл қўйишдан олдин муҳаррир билан маслаҳатлашиб, сал ўзгартирдик.

– Нера?! – Механизатор баттар жahl отига минди. – Ахир, эскичам-янгичам, ёқимлим-ёқимсизим, бу раҳ-матли ота-онам қўйган исм-қу! Улар мендан олдинги беш фарзанди турмагани учун шундай қарорга келишган. Бу бо-лашим яшаб қолсин, уни Худо ўз паноҳида ва ёмон кўзлар-дан асрасин, лоақал ит ҳам даҳл этолмасин, деган маънода шундай йўл тутишган. Сизларга бировнинг отини бузиб ёзишга ким ҳуқуқ берган?

Хуллас, Итолмас ака узок тортишди. Охири бизни тав-бамизга таянтириб, уэр сўраттирди.

Бу воқеа мен учун бир умрлик сабоқ бўлди. Шу-шу мудом одамлар исмини тўғри ва тўлиқ ёзишга, мазмуни-га эътибор беришга одатландим. Кейинчалик республика миқёсидаги нуфузли газеталарда ишлаган чоғларим айни мавзуда бир нечта чиқишлар қилдим. Энг муҳими, исм-ларга қизиққан сайин барчаси ўзига хос теран маъно ва “таржимаи ҳол”га эғалигини чуқурроқ англай бошладим.

ИСМЛАР ТАРИХИГА БИР НАЗАР

Исм қўйиш дастлаб қачон ва қаерда расм бўлгани-ни аниқ айтиш қийин. Аммо бир нарса аниқки, исмлар чақалоққа ота-онаси, яқин қариндошлари, табаррук кексалар томонидан бериладиган, уни оилада, авлодлар ўртасида ва турли давраларда бошқалардан фарқлаш имконини яратадиган омил бўлиб, муайян сабаблар не-ғизда шаклланган. Заҳматқаш олим Э.Бегматовнинг уктуришича, барчаси эстетик ва ахлоқий тамойиллар, инсоний орзу-истақлар, тасаввур ва дунёқарашлар, миллий кадрияларга уйқайиб кетган.

Асрлар оша исм қўйишнинг турли расм-русум ва удум-лари қарор топган. Аждодларимиз боланинг соғлиғи, келгуси ҳаёти ва бахти, ҳулқ-атвори ва тақдирига таъсир кўрсатади, деб билишган. Насллари давомчилирига улар-ни ғурурлантирадиган, бамисоли ҳусндек яхши отлар танаб, тўлиқ ва чиройли талаффуз қилишган. Ўзгалар исмини чала-ярим айтишни ёки дилга оғир боттуви лақаб-лар тўқишни одобсизлик ҳисоблашган. Зеро, хадисда ҳам «Кимки бировни ўз номи ўрнига лақаб билан чакирса, уни фаришталар лаянлатлайдилар» дейилган.

Айрим исмлар ҳолат, вазият, табиат ҳодисалари, қақа-лок туғилган вақт, кун, фасл ва байрам-тантаналарга ки-ёслаб қўйилган. Оиланинг тўнғич фарзанди Муқаддас, иккинчиси Сония, тўртинчиси Робия ёки Чори, бешинчи-си Панжи деб аталган. Отаси кексайганида туғилганларга Олтишбой, Етмишбой, Саксонбой, Тўксонбой, ота ёки онаси вафот этган гўдакка Ёдгор, хар иккисидан айрилган-нига Етим исми қўйилган.

Ҳижрий йил ҳисобидаги ойлор номи ҳам кўпинча исм вазифасини ўтайди. Масалан, Қурбонали, Сафарали ва Ҳайиталининг замирида янги меҳмон куч-қудрат, етук ақл-заковат соҳиби бўлиб қамол топсин деган эзгу тилак муқассамлашади.

Кўпчиликка аён иримга кўра, оилада қизлар кўпаяверса, энди бас, етар, навабдагиси ўғил бўлсин деган умидда Басан-да, Ўғилбой, Ўрилшоқ, Қиёоят, Зиёда, болалар гўдақлигида нобуд бўлаверса, кейингиси яшаб қолиши, умри узок бўлиши илнжида Яшар, Турди, Турғун, Турсун, Ўлмас, Тўхтасин, Қўйсин, Омон, Эсон ўзақли исмлар лойиқ кўрилади.

Яна бир қизиқ ҳолат: муқаддас уйда туғилган қақа-локлардан айримларининг киндиги меҳнат ёки жанг ку-роллари ёрдамида кесилган. Шунга биноан, улар Болта, Теша, Ўроқ, Қилич исмларини олишган. Қолаверса, бола келгусида худди шу асбоблардек ўткир-қескир ёки тур-ли-туман ноёб металллар ва қаттиқ жисмлардек мустаҳкам иродали, кадр-қиммати ва мавқеи баланд бўлсин, деган умидда уларга Темир, Пўлат, Тошмурут, Тошпўлат, То-шқул, Тилла, Олтин, Олмос, Ёқут, Лаъл, Сухроб, Қумуш, Динора исмларини ҳам раво кўришган. Қоғонок, яъни хомила пуфағи ёрилмай туғилганини Парда, тиши бори-ни Бўри, киндигига ўралиб тушган жингалақоч митти-войини Ўроқ, сочи ўралиб туғилган чиройли «қолва»ни Зулфия дейишган.

Исмларга тааллуқли бундай ажойиб-ғаройиб далиллар-ни истаганча келтириш мумкин.

ФАМИЛИЯ ВА ОТА ИСМИ ХУСУСИДА

“Фамилия” лотинча сўз бўлиб, “оила” деган маъно-ни билдиради. Бу сўз қадимги Римда қариндош-уруғлар ва қуллардан иборат хонадоннинг хўжалик-хуқуқий му-носабатларини ўзида ифодалаган. Илк фамилиялар бола туғилган ёки «наслий мероси» жойлашган маскан номига нисбатлан йўли билан ясалган. Бу усул Фарбий Европада XV асрдан эътиборан жорий этилган ва асосан юқори та-бақа орасида тарқалган. Бизда эса илгари ҳозирги кўри-нишдаги фамилия бўлмаган. Фақат VI-VII асрлардан ота исми ортдан ўзбекча “ўғли”, “қизи”, кейинчалик уларнинг “ибн”, “бинти” каби арабча муқобиллари қўлланилган. Шарқ фан-маданияти намояндлари эса турли нарсалар ва сифат-хусусиятларга, ҳаёт тарзи ёки қисматиға ишора

сифатида (Навоий, Лутфий, Бобур, Мунис, Завкий, Гало-ий, Узлат, Фурқат), туғилган ёки тураржойи, машғулотию касби (Бухорий, Қошғарий, Насафий, Хоразмий, Ясавий, Гулханий, Чархий) ва бошқа омилларга қараб, ўзларига та-халлус танаблаган ёки олишган. Зиёдиларнинг ота исмига “зода”, “ний”, “вий”, “ия”, “вия” қўшиш орқали исм, фами-лия ёки тахаллус яратилган. Баъзан ҳеч қандай қўшимча-сиз фарзанд ва ота исми кетма-кет ёзилган. Ўтган асрнинг 30-йиллар ўртаси ва 40-йилларида -ов, (-ова), -ев (-ева) ҳамда -ович (-овна), -евич (-евна) қўшимчалари кўмагида фамилия ва ота исми яшас қонунлаштирилиб, бошқа барча миллий-маҳаллий шакллари расман ёзиш тақиқланган. Бу тартибга Фуқаролик ҳолати далолатномаларини ёзиш (ФХДЁ) ва паспорт бўлимларида қатъий риоя қилинган.

ТИЛ – ТАФАККУР МАҲСУЛИ, СЎЗ ЭСА УНИНГ КЎРКИ

Энг ачинарлиси, шўролар замонида ўзбекча-мусулмон-ча отлар таркибидаги “шоҳ”, “бек”, “тўра”, “эшон”, “хўжа”, “саид”, “мир”, “бой”, “абду”, “қул”, “бегим”, “ойим”, “бону”, “отин” сўзлари эскилик сарқити ёки диний ақида-парастликка йўйилиб, киши шахсини тасдиқловчи ҳужжат-ларда кўпинча тушириб қолдирилди. Устига-устак, аксария-т гўзал-пуръмано исмларимизни русчада нечоғли бузиб талаффуз этишса, шундайлигича ёзиш авж олди. Алаоқиб-бат, улар Абды, Аман, Астан, Арып, Ақил, Адилджан, Аль-тибай, Альтынбек, Давқара, Қурбан, Қадир, Надыр, Қушак, Қарабай, Гиас, Иляс, Гани, Гайрат, Гулям, Гапур, Гаптар, Салық, Рафық, Хаджи, Таджи, Режаб, Мухамед, Кабул, Шадман, Ядгар, Пагта, Фарагат, Уғилбай, Қудуз сингари машароуму шаклга келиб, жойбасини йўқотди.

Бу ҳам етмагандай, айримлари мустабид мафкура нуқтаи назаридан бағамом тескари талқин қилинди. Ма-салан, азалий арабча исмлар сирасига кирувчи «Шокир»ни олайлик. Уни ўзбекчага ўғирсақ, «шук қилувчи», «яхши-ликларни билувчи», «миннатдор инсон» деган маънони бе-ради. Даҳрийлар эса унга мутлақо бошқача мазмун бериб, ўзларига «кашфиёт» яратдилар. “Туркистон” газетасининг 1924 йилги 8 сентябрь сонидида “Инқилобий исм” сар-лавлари хабарда шундай ёзилган:

“Тошкент Эски шаҳар биринчи райком ёшлар уюшма-сининг Минор янги шаҳар ячейкаси қайси кундаги маж-лисидида комсомол азоси Саидахмад Мавлон ўғлининг боласига от қўйиш масаласини қараб чиқиб, унга Шокир исмини берди. Бу инқилобий сўз-иборалардан қисқартириб олинган бир исmdir. “Шарқ”дан “Ш”, “Озодлик”дан “О”, “Карл Либкнехт”дан “К”, “Инқилоб”дан “И”, “Роза Люк-сембург”дан “Р” харфлари олиниб, “Шокир” ясалгандир”.

Ўша даврларда йўқсиллар “даҳо”ларининг отлари ёки уларнинг боти харфларидан ясалган, халқимиз тили ва руҳиятига етти ёт бегона исмлар ҳам пайдо бўлган. Аммо бугун тилимизга давлат тили мақоми берилганига 31 йил-дан ошганига, Истиқлолга эришганимизга 30 йил тўлаётган-нига қарамай, хали-хануз Бобоевни Бабаев, Ёқубовни Яку-бов, Ортиқовни Артықов, Соатовни Сагатов, Ғойибовни Гаптов, Қозқобоевни Қазқобоев, Холтурасовни Халтурасов, Қултурасовни Қултурасов кўринишида ёзишлар давом этаёт-ганини, ҳамон ҳужжатдан-ҳужжатга, нашрдан-нашрга кў-чиб юрганини қандай изохлаймиз?

Ғапимга кўшилмасангиз, дўст-биродарларингиз ва яқинларингиз паспорт ёки гувоҳномадларини син-чиклаб ўқинг. Жилла курса, ўзбекча газета-журнал-ларимизга бирров назар ташланг. Уларнинг саҳифа-ларида ҳам шундай ҳолатлар кўп кузатилади. Қизиғи, журналистлар ҳатони тузатишга чоғланишса, муал-лифлар кўнишмайди: «Бу илмий мавзудаги ёки иш ҳисоботинга қўшиб топширилган мақола. Ундаги исм-фамилия паспортимдагиси билан бир хил бўлма-са инобатга олинмайди», дея рад этишади.

Қолубки, амалдаги қонуларимизда муайян саба-бларга кўра фамилия, исм ва ота исмини ўзгартириш, қўшимчалар киритиш, уларни миллий-тарихий анъа-наларга монанд қилиб ёздиршдан ташқари, ноаниқ-ликлар ва имловий ҳатоларни тўғришлаш ҳам мумкин-лиги белгилаб қўйилган. Бу иш талабгорнинг яшаш жойидаги ёки далолатнома ёзувлари сақланаётган худудаги ФХДЁ бўлими томонидан Оила кодекси, фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш қо-идалари ва ФХДЁ органларида иш юритиш тартиби ҳақидаги йўриқнома асосида амалга оширилади.

Бундан ҳаммамиз яхши хабардормиз. Бирок баъзилари-миз негадир отимиз, фамилиямиз ва отамиз исми битигида-ги кусурларни йўқотишга, қачонлардир йўл қўйилган, узок йиллардан буюн ғашга тегиб келаётган луғавий-имловий нуқсонларни барғараф этишга қунг-хафсала қилмаёмиз. Ўз исм-шарифимизни, насл-насабимиз ва сулоламизни ор-номусу даражасида қадрлашни, уларнинг мусаффолиги учун қайғуришни ўйламаймиз.

Тўғри, ушбу жараён осон кечмайди. Унга жазм этган киши, аввало, аллақачна жойдан қўшимча маълумотни ва ихтисоси ҳақидаги шахадотномасио дипломига, харбий билетига, никоҳ паттасио меҳнат дафтрасига, уйи, оила аъзолари ҳужжатларига ҳам тегишли ўзгартиришлар кири-тиш зарурати туғилади. Акс ҳолда, улар расман тан олин-майди, бир-биринга мос тушмаса, қонуний ҳисобланмайди. Махалла, қишлоқ фуқаролар йиғинлари, ФХДЁ ва паспорт бўлимларида эса янги ҳужжатларни аввалгисини бўйича тўл-дириш анъанага айланган. Инчунин, бу идоралар ходимла-ри ҳато, нуқсон ва чалқашликларни ўз ташаббуслари билан тузатишга журъат этишмайлади. Қарабсизки, ҳаммаси эски тос, эски ҳаммомлигича қолаверди.

Илгари эркимиз қўлимизда эмасди, исм-шарифимиз-ни аслича ёзини талаб қилсақ, миллатчиға чиқарилишдан қўрқардик. Энди бу борала ҳалик-хавотирга ўрин йўқ. Энг муҳими, расмий ҳужжатларимиз бизнинг Мустақил Ўзбеки-стон фуқароси эканлигимизни, миллатимиз, қасб-қоримиз, лавозим-вазифамизни тасдиқловчи асосий манба ҳисоблани-шини теран тушунишимиз зарур. Айни чоғда, барча сўзлар қатори хар қайси исмда ҳам бир раз-ҳикмат борлигини, ақали битта харфи ёзилмай қолса ёки ўрни алмашиб кетса, туб мазмун-моҳиятига жиддий пугур этишини зиҳор-ба-зинҳор унутмаслигимиз даркор.

Абдунаби ХАЙДАРОВ,
Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган журналист

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/oz/asar/5582> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/5582> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/5582>